

פרד"ס לשולחן שבת

אוצרות גזוים מגאונותם וחדירותם של גדולי הדורות
מבחר ערוך ומלוקט מספר שיראה אור בע"ה בהוצאת מ.ד.

גליון 538 - שנה י' - כל הזכויות שמורות ©

שב"ק פרשת פנחס תשפ"ד

למרות שהיה פנחס בן אלעזר בן אהרן הרג ברומח

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן (כה יא) נראה לפרש טעם נוסף לזה שהתורה מייחסת אותו בן אלעזר בן אהרן. קיי"ל כהן שהרג את הנפש אינו נושא כפיו וכ"ש שאינו עובד במקדש וא"כ הכהנים בודאי זהירים מאוד בענין זה ואין רומח בבתיאם וממילא פנחס לא הכיר "מלאכה" זו מאביו ואביו וא"כ לכאור' יכשל במשימה זו להרוג ברומח והיה לו להירתע מלעשותה ואפ"ה קינא לה' ועשה זאת למרות שהיה צפוי לכישלון, ולזה הדגישה התורה שאפילו שהיה בן אלעזר בן אהרן קינא לה' ועשה זאת.

עוד י"ל מה שמייחסו הכתוב לאהרון שהרי אהרן היה אוהב שלום ורודף שלום וא"כ קשה היה לפנחס ליקח רומח ולהרוג שאי"ז מדרכי אבותיו ואפ"ה קינא לה' ועשה זאת היפך מטבעו. והיינו שהתורה באה לשבח את פנחס שקינא לה' למרות שמצד עשיית המעשה היה עלול להיכשל שלא ראה מלאכה זו אצל אבותיו וכן מצד טבעו היה צריך להימנע מכך ואפ"ה עשה זאת. אזנים לתורה

מדוע בדין שיטול פנחס שכרו והרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' (כו יא) איתא במדרש במדבר רבה (כא א) אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו עכ"ל. ויש להקשות מדוע בדין הוא שיטול פנחס שכרו, והלא איתא בגמ' קידושין (לט:): שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

והנה יש ב' טעמים מדוע שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. א. שמא יחטא עושה המצוה ועבירה מכבה מצוה ונמצא שהפסיד את המצוה, לכן א"א לתת שכר על כך. ב. טעם נוסף הוא שכמו שאין עונש בעוה"ז לעובר על עשה כך נמי אין שכר על המקיים עשה. עוד יש להקדים מאי דאיתא במשנה באבות (ה יח) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. עוד איתא בגמ' מנחות (מא.) שמה שאין מענישין על עשה בעוה"ז הוא דוקא בזמן שאין חרון אף, אך בזמן שיש חרון אף נענשים אף על עשה.

ואחר כל זה נבוא לביאור המדרש. "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן כו' השיב את חמתו מעל בני ישראל", נמצא לפי"ז שפנחס זיכה את הרבים וא"כ אין חטא אמור לבוא על ידו, ממשיך קרא "בקנאו את קנאתי כו'" נמצא שהיה זה בעידנא דריתחא, נמצא אחר ביאור מקרא זה שבטלו אצל פנחס ב' הסיבות שבגללן אין מקבלים שכר בעוה"ז, א. שהרי פנחס היה מזכה הרבים ואין חטא בא על ידו וא"כ ליכא להטעם שעבירה מכבה מצוה. ב. באותה העת היה חרון אף בעולם ונענשים אף על עשה וממילא בטל הטעם שאין שכר על עשה משום שאין עונש על כך, שהרי בעידנא דריתחא יש עונש על כך וא"כ אף שכר יש על כך, ומאחר שאצל פנחס בטלו הסיבות הללו הרי שבדין הוא שיטול שכרו על מעשהו.

מאיר עיני חכמים (תליתא)

מדוע מילת "הכהן" מיוחסת רק אחר אהרן ולא אחר פנחס

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן (כה יא) פרש"י לפי שהיו השבטים מבזין אותו כו' לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. יש להקשות דשפת יתר יש ברש"י דהיה לו לומר רק לפיכך בא הכתוב ויחסו ודי בזה דאנן ידעינן שיחסו לאהרן ומדוע מוסיף רש"י שיחסו "אחר אהרן", עוד יש להקשות שמרש"י משמע שבאמת אין דרך התורה לייחס וכאן התורה מייחסת להשמיענו זאת וזה פלא שהרי מצינו שדרך התורה לייחס כך כדמצינו אצל קרח ואצל בצלאל שיוחסו לאבי אביהם וא"כ ה"ה דפנחס יוחס לאבי אביו ומנין שיוחסו כדי להשמיענו בזה דבר.

ויש לפרש בזה ובהקדם, בגמ' זבחים (קא:) יש מחלוקת אימתי נתכה פנחס דעת ר' אלעזר שנתכהו כשהרג את זמרי כדכתיב והיתה לו לזרעו אחריו ברית כהונת עולם ור' אשי אמר שנתכהו רק כששם שלום בין השבטים לאביהם שבשמים כדכתיב בנביא יהושע "וישמע פנחס הכהן" (כב ל), ופרש"י דבכל מקום כתיב פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ומילת "הכהן" לא אמורה אחר מילת פנחס משא"כ אחר ששם שלום בין שבטים לאביהם שבשמים כתיב הכהן אחר מילת פנחס משמע שרק אז נתכהו.

ואכן למ"ד דנתכהו פנחס כשהרג את זמרי קשה מדוע לא כתיב כאן "פנחס הכהן" אלא כתיב פנחס כו' בן אהרן הכהן, ויש ליישב שהגמ' מקשה למ"ד שנתכהו רק כשעשה שלום מהו דכתיב כאן והיתה לו לזרעו אחריו דמשמע שנתכהו בעבור הריגת זמרי ומשני דזו ברכה ופירושו תוס' (ד"ה הוא בברכה) שהקב"ה בירכו שיהיה כהן כבר בהריגת זמרי ועדיין היה צריך למושחו ולהלבישו וכדו' כדי שהכהונה תחול בפועל ולא נתרצו ישראל לעשות זאת באותה שעה לפי שהרג נשיא שבט מישראל עד ששם שלום בין שבטים לאביהם שבשמים בימי יהושע ונתרצו לו השבטים והחילו עליו את ברכת ה' שיהיה כהן הוא וזרעו אחריו, ולפי"ז י"ל דלא כתיב כאן פנחס הכהן דמכיון שבמציאות השבטים לא רצו לכהנו מכיון שהרג נשיא שבט לכן כעת הכהונה התייחסה לאהרן ורק כשעשה שלום והתרצו השבטים כתוב עליו עצמו פנחס הכהן.

ועפי"ז נבוא אל המכוון בדברי רש"י, שהוקשה לו מדוע כתיב פנחס כו' אהרן הכהן ולא כתיב פנחס הכהן ועל כך מתרץ רש"י שהשבטים היו מבזים אותו ולא רצו שתחול הכהונה עליו כיון שהרג נשיא שבט מישראל לכן לא יחסו קרא "פנחס הכהן" למרות שהקב"ה בירכו בכך אלא "אחר אהרן" ר"ל אלא יחס מילת הכהן אחר מילת אהרן ורק כשנתרצו השבטים ייחס הקב"ה מילת "הכהן" אחר "פנחס", ונמצא לפי"ז דברי רש"י מדוקדקים דבדוקא כתב אחר אהרן דה"פ שכיון שהשבטים לא רצו עדיין להחיל עליו ברכת הקב"ה שיהיה כהן יחס הכתוב מילת הכהן רק אחר מילת אהרן, ושפיר נמי דאין הקושיא על עצם הדבר שיוחס לאבי אביו דכזאת מצאנו עוד אלא הקושיא היא מדוע מילת הכהן התייחסה רק לאהרן ולא לפנחס.

ר' יהונתן אייבשיץ
בסוף ספר משתה י"ן

זמרי היה גברא קטילא וכזבי לא היתה

ושם איש ישראל המוכה אשר הוכה את המדיינית כו' ושם האשה המוכה המדיינית (כה יד-טו) יש להקשות מדוע אצל זמרי כתוב "אשר הוכה" למרות שכתוב בו כבר ושם איש ישראל המוכה, ואילו אצל כזבי כתיב רק ושם האשה המוכה ולא כתיב נמי "אשר הוכתה".

ונראה לפרש, הרי בעקבות מעשהו של זמרי החלה מגיפה בישראל והמגפה החלה מעת שאמר לשבטו ממני תיראו וכן תעשו וא"כ בודאי שהיתה המגיפה פוגעת בו והורגתו וא"כ עוד קודם שפנחס הרגו היה זמרי גברא קטילא וזה שאמרה תורה "ושם האיש המוכה" ר"ל שהיה מוכה למוות ע"י פנחס "אשר הוכה את המדיינית" ר"ל שכבר הוכה כביכול מעת שלקח את המדיינית שבודאי היה מת במגפה וממילא עוד קודם שהיה מוכה ע"י פנחס נחשב שהוכה במגפה.

משא"כ אצל כזבי שהמגפה לא שייכת אליה כי היתה רק בישראל היא איננה "גברא קטילא" ואם לא שפנחס היה הורגה לא היתה מתה במגיפה ממילא אצלה כתוב רק "ושם האשה המוכה" ר"ל שהיתה מוכה רק ע"י פנחס ולא נחשב לה שהוכתה קודם לכן.

אזנים לתורה

מדוע סבר זמרי שכזבי מותרת לו

כזבי בת צור ראש אומות (כה טו) יל"ע מדוע מדגישה תורה שכזבי היתה בת צור שהיה ראש אומות.

ואפשר לפרש שהתורה באה להשמיע בזה מה היתה טענתו של זמרי להתיר מעשהו, שבגמ' סנהדרין (פב.) כתוב שזמרי הביא המדיינית לפני משה רבינו ואמר לו זו אסורה או מותרת אמר לו אסורה אמר לו א"כ בת יתרו מי התיר לך, וקשה מה השיבו בכך הלא משה גייר את בת יתרו לכן היתה מותרת, וצריך לומר שאף זמרי גייר את כזבי ולכן השווה אותה לבת יתרו.

אלא דאיתא בגמ' יבמות (כד:) אין מקבלין גרים לא בימי משה ולא בימות המשיח דמשום שלחן מלכים הם באים ולא משום כבוד ה' וא"כ הניחא משה שגייר את בת פרעה קודם יציאת מצרים כשהיו ישראל בשפלותם בודאי המתגייר היה מתגייר משום כבוד ה' משא"כ זמרי גייר את כזבי בזמן משה כשהיו ישראל בגדלותם ואין מקבלין גרים דלא באו מפני כבוד ה' אלא בשביל שלחן מלכים וא"כ לא יכל זמרי לגיירה.

ברם גבי שלמה מצינו שנשא את בת פרעה כדאיתא במלכים (א ג-א) ובודאי גיירה וקשה הלא באותו הזמן היו ישראל בגדולתן ואין מקבלין גרים וכיצד גיירה ויש לומר מכיון היתה בת מלכים ורגליה לשלחן מלכים בודאי לא התגיירה בשביל שלחן מלכים של ישראל אלא משום כבוד ה' לכן קיבלוה.

והשתא יש לפרש דכך נמי חשב זמרי, שהרי כזבי היתה בת מלכים וא"כ בודאי שלא באה להתגייר בעבור שלחן מלכים אלא לשם שמים לכן סבר שצריך לקבלה והרי היא גירות ומותרת כבת יתרו וזה שהתורה כותבת עליה "כזבי בת צור ראש האומות" להשמיע שטענת זמרי להתיר היתה דאפשר לגיירה דהיא בת מלכים.

(א.ה - אלא דא"כ צ"ע דלכא' הצדק עמו שאפשר לקבלה כמו שקיבלו את בת פרעה ומדוע נהרג, וי"ל דהתם ודאי כזבי לא באה לשם שמים שהרי מטרת בואה היה להכשיל את ישראל כדפרש"י).

תפארת יהונתן

חלוקת הארץ הן ליי"ב חלקים והן לנ"ז חלקים

איש לפי פקודיו יותן נחלתו (כו נד) בספרי איתא בזה"ל, לפי פקודיו מלמד שלא נחלקה הארץ אלא לכל שבט ושבט לפי מה שהוא.

ויש לתמוה, דקודם לכן כתוב "לאלה תחלק את הארץ כו' במספר שמות" והתם הכונה שחילקו הארץ לפי המשפחות ולא לפי אנשים, כי הגמ' בב"ב (קכב.) אומרת שלא נחלקה אקרקפתא דגברי ולכן י"ל שנחלקה לפי משפחות שנמנו במנין המשפחות המבואר קודם לכן, ועולה שהיו נ"ז משפחות ונחלקה הארץ לפי המשפחות, וזה סותר לספרי שנחלקה הארץ לפי שבטים.

ויש ליישב דזה וזה אמת שנתחלקה הן למשפחות והן לשבטים, דהיינו שחילקו הארץ ליי"ב חלקים וכן חילקו אותה לנ"ז חלקים וחילקו כדלהלן, שבט ראובן היו לו ד' משפחות חנכי פלאי חצרוני וקרמי, ולקחו חלק אחד מהיי"ב חלקים וחילקו אותו לד' חלקים לכל משפחה לפי גודלה, וכל משפחה קיבלה חלק באותו שטח של שבט ראובן. וכן שמעון היו לו ה' משפחות וקיבל שבט שמעון שטח אחד מיי"ב השטחים וחילק אותו לה' המשפחות שלו, וכן על זו הדרך.

והשטחים לא היו שווים, כל' לא נחלקה הארץ ליי"ב חלקים שווים או לנ"ז חלקים שווים אלא כל אחד לפי גודלו, לר' יאשיה לפי יוצאי מצרים ולר' יונתן לפי באי הארץ, ורק שצורת חלוקת השטחים היתה ליי"ב ולנ"ז כנ"ל.

ואל תתמה מדוע הוצרכו לעשות חלוקה כפולה דא"א לומר שעשו רק חלוקה לנ"ז משפחות, דלפי"ז לא תהיה לכל שבט נחלה בפנ"ע אלא יהיו כל המשפחות מעורבות, שמשפחת החנוכי של ראובן תהיה ליד משפחות הצפוני של גד וכדו', וכדי שכל שבט יקבל נחלה שיהיו משפחותיו ביחד הוצרכו לחלוקה כפולה הן ליי"ב נחלאות לפי שבטים והן לנ"ז חלקים לפי משפחות.

אוה"ח הקדוש

מהו לשון "ובנים לא היו לו"

ובנים לא היו לו (כו ג) לשון "ובנים לא היו לו" משמעותו שלא היו לו בנים עד עתה, אבל לא אבדה תקוה ואולי עוד יהיו לו. וזה תימה שהרי כבר מת ולא יתכן שיהיו לו בנים, והנכון יותר היה לומר 'ובנים אין לו'.

ונראה לפרש, דאיתא בגמ' יבמות (סב:) שבני בנים הרי הם כבנים, והגמ' מסיקה דה"ה בני בנות כבנים עיי"ש, ולפי"ז יש ליישב שהרי בנות צלפחד יכולות להינשא והיו להן בנים והיו הם בני בנות צלפחד, וא"כ לא רצו לומר 'ובנים אין לו' כי אולי עוד יהיו לו בני בנות שנחשבים כבנים, לכן אמרו רק בלשון "ובנים לא היו לו" כלומר עד עתה.

אוה"ח הקדוש

מדוע לא אמר משה לבנות צלפחד שישאל את

הקב"ה

ויקרב משה את משפטן לפני ה' (כו ה) בפרשת פסח שני שבאו אנשים טמאים כתוב שאמר להם משה "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם" (ט-ח), שאמר להם שישאל את הקב"ה.

ובענין בנות צלפחד לא כתוב שאמר להם זאת אלא כתוב רק ויקרב משפטן וגו', וקשה מדוע לא אמר גם להן עמדו ואשמעה וגו'.

וי"ל דמשנה באבות כתוב אל תרבה שיחה עם האשה באשתו אמרו כ"ש באשת חבירו ובגמ' עירובין (נג.) איתא שאפי' ב' וג' מילים שאין מוכרחים לאומרם הם בכלל הציווי אל תרבה שיחה עם האשה.

ולפי"ז י"ל שמשה לא השיבם שידבר עם ה' אלא ישר שאל את הקב"ה והן הבינו שהוא שואל את הקב"ה לכן לא אמר להן זאת כדי שלא להרבות בשיחה שלא לצורך.

תוספת ברכה

לעילוי נשמה
אריאל בן חנה ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמה
ברכה בת אהרן יוסף ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.